

Sean McAleer. *Plato's Republic: An Introduction*. Cambridge: Open Book Publishers 2020, 316 stran.

Josef Petřelka

Následující text je spíše obecným představením knihy, jež přišla do redakce, než detailní recenzí. Proto se zaměřuji především na celkovou charakteristiku a autorovy cíle a postupy. Ovšem kniha si vynucuje také srovnání s jinými podobnými knihami.

Platónova *Ústava* totiž patří k těm filosofickým dílům, která inspirují vznik dalších filosofických textů. Jako malou ukázkou nejnovějších knih věnovaných této staré Platónově knize zmíním – jen namátkou a výběrově a jen monografie, jež podobně jako kniha McAleerova sledují text celé *Ústavy*: R. L. Nettleship, *Lectures on the Republic of Plato* (1951), R. C. Cross a A. D. Woozley, *Plato's Republic: A Philosophical Commentary* (1964), J. Annas, *An Introduction to Republic* (1981), N. Pappas, *Routledge Philosophy Guidebook to Plato and the Republic* (1995), S. Rosen, *Plato's Republic: a study* (2005), K. Dörter, *The Transformation of Plato's Republic* (2006), L. Purshouse, *Plato's Republic: A Reader's Guide* (2006), D. J. Sheppard, *Plato's Republic* (2009), G. Santas, *Understanding Plato's Republic* (2010). Jestliže nyní před sebou máme další novou knihu o Platónově *Ústavě*, je jistě na místě otázka: Čím se McAleerova kniha liší, v čem je případně lepší než ty předchozí, proč by měl čtenář sáhnout právě po ní?

První jednoduchá odpověď je dána jejím explicitním určením – nejedná se o nějakou novou odbornou interpretaci

Platónových myšlenek, nýbrž o pomůcku čtenářům *Ústavy* (viz s. xiii), tedy o jakéhosi průvodce touto knihou. A McAleer se skutečně obrací na čtenáře velmi často (jak se lze snadno přesvědčit, když si vyhledáme slovo „readers“) a snaží se interpretovat knihu z jejich pohledu. Ale jak je vidět už z výše uvedených titulů, ani v tomto zaměření na čtenáře není tato kniha ojedinělá, stejný explicitní záměr totiž měl L. Purshouse, ale také N. Pappas, D. J. Sheppard, G. Santas. Otázku lze tedy zpřesnit: Proč by si měl čtenář, který zamýšlí ponořit se do hlubokých a temných vln Platónovy *Ústavy*, zvolit jako plovací kruh právě recenzovanou knihu, a ne některou z těch starších?¹ Nebo jinak – jaký čtenář by měl sáhnout právě po McAleerově průvodci?

Jedna odpověď může znít – kterýkoli čtenář, a prostě proto, že tak může učinit velmi snadno. McAleerova kniha totiž je – a to oficiálně a záměrně – dostupná on-line, a čtenář se k ní tedy může dostat okamžitě a prakticky kdekoli. V tištěné verzi je výslovné upozornění, že knihu lze sdílet, ba čtenáři jsou vyzýváni, aby tak činili pomocí odkazu <https://doi.org/10.11647/OBP.0229>. Odkaz vede na web Open Book Publishers, kde si čtenář může knihu např. stáhnout ve formátu pdf nebo se podívat do mnoha jiných

¹ Mimoходом – podobnou otázku si ve svých uvedených čtenářských průvodcích explicitně kladou N. Pappas a D. J. Sheppard.

knih vydaných se stejným záměrem. To je chvályhodný záměr a přístup, ale dokonce ani v tom není naše kniha jedinečná, neboť on-line je k dispozici také publikace T. Thornburga *Plato's Republic* (2000).² Ale to určitě není jediné specifikum McAleerova průvodce.

Druhá a důležitější odpověď na výše položené otázky totiž říká: filosof začátečník nebo i úplný laik, nefilosof. McAleer při psaní knihy vycházel ze dvou svých pedagogických zkušeností: Jednak ze speciálního kurzu věnovaného – jak bychom očekávali – právě *Ústavě*, ale jednak z kurzu obecného úvodu do filosofie, který založil opět – a tentokrát proti očekávání svých kolegů a snad i čtenářů tohoto časopisu – na Platónově *Ústavě* (s. vii–viii). Kniha je tedy nejen pomůckou ke čtení a studiu Platónovy *Ústavy*, ale také úvodem do filosofického myšlení vůbec. Jak se to projevuje?

Jeden charakteristický rys odhalíme hned při letmém pohledu do seznamu literatury. Zatímco v těch jiných průvodcích najdeme bohatý seznam odborné literatury k *Ústavě*, Platónovi a filosofii vůbec, bibliografie McAleerovy knihy je poměrně krátká a scházejí v ní např. některé z těch starších monografií. Rozhodně se tedy nejedná o vyčerpávající seznam odborných textů k Platónovi a *Ústavě*. Ale

na druhou stranu se zde objevují tituly, které v souladu se záměrem obecného úvodu do filosofie dokládají zasazení knihy do širšího filosofického, či ještě obecněji myšlenkového kontextu. Nacházíme zde tituly jako např. *Bhagavad Gita*, A. Camus, *The Myth of Sisyphus*, J. M. Coetzee, *Elizabeth Costello*, Ch. Dickens, *Hard Times*, R. W. Emerson, *Essays*. Podobně je tomu i v závěrech jednotlivých kapitol, kde autor nabízí „podněty pro další čtení“, i když v tomto případě přece jen převažují odborné texty a objevují se zde i některé z těch starších monografií, jež scházejí v závěrečné bibliografii.

Ještě důležitější typický rys této knihy však představuje využití platónských motivů jako výchozích podnětů pro představení obecných filosofických otázek. Např. ve velmi důležité osmé kapitole s dlouhým názvem „Surfing the Third Wave: Plato's Metaphysical Elevator, the Powers Argument, and the Infallibility of Knowledge“ se čtenář dočká mj. stručného vysvětlení, co je to metafyzika (s. 154), úvodního seznámení s platónskými idejemi (s. 154–156), ale také nahlédnutí právě této problematiky z hlediska pozdějších myslitelů (G. Berkeleyho – s. 158, L. Wittgensteina – s. 158–159, B. Russella – s. 165), a to až po „současné filosofy“ (viz „contemporary philosophers“ na s. 167, 168, 169). McAleer svůj text osvětluje také moderními příklady, jež ilustrují platónské myšlenky (podmínky pro zvolení americkým prezidentem – s. 166, ale také verš B. Dylana – s. 155 – nebo film *Třetí muž* – s. 169).

V podobném duchu se nese i práce s řeckým originálem – McAleer nepředpokládá u čtenářů znalost řečtiny a ani

2 Na webu cliffnotes.com (pod názvem *CliffsNotes on Republic*, přímý odkaz <https://www.cliffsnotes.com/literature/r/republic/book-summary>). Tato publikace však nabízí přece jen více „laický“ a spíše přehledový popis *Ústavy* (ale třeba i stručné informace o Platónově životě) a z věcného hlediska se McAleerově knize nevyrovná. Na druhou stranu obsahuje také jednoduchý závěrečný test z obsahu *Ústavy*, pokládá esejistické otázky a vybízí k praktickým projektům vážícím se k *Ústavě*.

je řečtinou nepřetěžuje. Když už je třeba nějaký originální termín představit, snaží se jej McAleer zpřístupnit pomocí moderních slov, jejichž etymologie sahá až do staré řečtiny (např. δόξα [doxa] – „ortodoxie“, s. 153, nebo δύναμις [dynamis] – „dynamický“, s. 162).

Tolik k určení knihy a jejímu zaměření, nyní se konečně podíváme na obsah. Jak už bylo řečeno, McAleerova kniha jakožto průvodce čtenáře sleduje Platónův text od začátku do konce. Proto se také drží členění *Ústavy* samotné, ovšem nikoli z hlediska formálního – totiž zatímco *Ústava* má 10 „knih“ v antickém smyslu slova, McAleerova kniha je členěna do 14 kapitol. Tyto kapitoly totiž odpovídají obsahovému členění Platónova textu – např. v I. knize je zásadním zlomem vstup Thrasymacha do rozhovoru, a proto jí McAleer věnuje dvě kapitoly: „1. Otcové a synové (Fathers nad Sons)“ a „2. Krocení zvířete: Sókratés versus Thrasymachos (Taming the Beast: Socrates versus Thrasymachus)“. Naopak kapitola „4. Projekty platónské utopie: výchova a kultura (Blueprints for a Platonic Utopia: Education and Culture)“ se věnuje knize druhé a třetí v souladu s tím, že Platónovy úvahy z konce knihy druhé přirozeně pokračují v té třetí.

Ale na co se autor v takto členěném textu zaměřuje, co sleduje, k čemu chce čtenáře vést, na co je upozornit? Vlastně až tohle je nejdůležitější otázka pro představení knihy. Z hlediska obsahového McAleer zdůrazňuje, že celá *Ústava* se točí kolem dvou otázek: 1. Co je spravedlnost? 2. Je spravedlivý život šťastnější – užitečnější nebo osobně výhodnější – než nespravedlivý život? Porozumět konkrétní pasáži textu pak mj. předpokládá určit,

o kterou z těchto dvou otázek aktuálně jde (s. xiv), což ve spleťtém dialogickém textu není vždy jednoduché.

Ovšem právě dialogickou formu považuje McAleer za signifikantní a i v jeho průvodci hraje podstatnou roli. Autor knihy je totiž přesvědčen, že Platón psal formou dialogu z toho důvodu, aby přiměl čtenáře k vlastní myšlenkové aktivitě a pozornému sledování postupu úvahy (s. xv). Tím se čtenář sám zapojí do filosofické činnosti, již McAleer pojímá jako „jasné, přesné myšlení o těch důležitých otázkách, jež jsou mimo dosah přírodních nebo společenských věd“ (s. xv) a jejíž podstatnou součástí jsou pečlivá formulace argumentů, artikulace nevyřčených předpokladů a korektní posouzení důvodů na podporu tvrzení (s. xiii). Předpokladem, že Platónovým záměrem bylo právě takové vtažení čtenáře do dialogu s postavami, pak McAleer vysvětluje i zjevné argumentační chyby, jež v *Ústavě* nachází – především tzv. „Powers Argument“ (*Ústava* V, 476d-480a). Ten je důkladně – na úrovni jednotlivých premis a dílčích závěrů – posuzován právě v té osmé kapitole. Platón chce jeho pomocí ukázat, že tak jako jsou vědění a mínění rozdílné „powers“ („mohutnosti“ v překladu F. Novotného), schopnosti, musí být rozdílný i jejich předmět, a tedy zatímco předmětem mínění jsou jednotlivé věci kolem nás, předmětem vědění musí být něco odlišného, neměnného, věčného – jsoucna o sobě, platónské ideje. McAleer v tomto argumentu odhaluje několik zásadních chyb (viz s. 164–172) a přemýšlí, jak se vůbec takové chyby mohly v Platónově textu objevit. Aniž by mohl podat jednoznačnou odpověď,

naznačuje, že právě odhalování takových problémů a pochopení náročnosti podobných argumentů je úkolem pro čtenáře, úkolem, jenž snad Platón sám zamýšlel a jemuž má sloužit dialogická forma jeho děl (viz také s. 301–302).

A zcela v duchu takového čtení Platóna vyzývá McAleer zase čtenáře své knihy, aby s ním nesouhlasili, polemizovali – zkrátka aby opět sami filosofovali (ovšem samozřejmě v tom smyslu pečlivé argumentace, artikulace předpokladů atd.; s. xxi).

V závěrečném doslovu pak předkládá myšlenky, které skutečně mohou snadno vyvolat nesouhlas či kritiku. Jednak zmíněné argumentační chyby považuje za doklad toho, že Platón nedokázal provozovat filosofii bezchybně, ale zároveň za doklad obtížnosti filosofování vůbec (s. 302–303). Za tím se možná skrývá velmi závažná otázka: Může filosofie vůbec najít

a podat nějaké uspokojivé a přesvědčivé vysvětlení skutečnosti? Není pak na místě na Platóna a filosofii zcela rezignovat jako na něco nepřínosného? Není – takovou rezignaci tváří v tvář těžkostem McAleer výslovně odmítá.

A druhá provokativní myšlenka – McAleer se snaží získat z Platónova myšlení podnět pro naši přítomnost, konkrétně z jeho preferování jednoty jakožto dobra pro obec (stát) a minimalizace různosti a odlišnosti jakožto zla pro celek společenství. Na Platónovu adresu McAleer říká, že různost nemusí být brána apriori jako něco špatného a jako ohrožení jednoty státu či společnosti. Ale na adresu naší současnosti – v níž se mnohem více cení individualita a odlišnost – podává návrh, abychom zvážili, zda by nebylo užitečné začlenit do našeho života a naší společnosti více komunitarianistického, tedy platónského myšlení (s. 300).

PhDr. Josef Petrželka, Ph.D.

Katedra filozofie, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita
Arna Nováka 1, 602 00 Brno, Česká republika
josef@phil.muni.cz

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.

